

УДК 576.895.132

Ю. Ю. Довгий¹, Л. І. Шендрик², Д. В. Фещенко¹, О. О. Бойко², Л. І. Фали³

¹Житомирський національний агроекологічний університет

²Дніпропетровський державний аграрний університет

³Дніпропетровський національний університет ім. Олесь Гончара

НЕМАТОДИ ДИКИХ КОПИТНИХ УКРАЇНИ

На території України у диких копитних (зокрема косуль і кабанів) зареєстровано нематод, що належать до підрядів Strongylata, Rhabditata та Ascaridata. Серед видів підряду Strongylata визначено *Globocephalus sp.*, *Dictyocaulus viviparus* (Bloch), *D. eckerti* Skrjabin, *Muellerius sp.*, *Cystocaulus sp.*, *Protostrongylus sp.*, *Haemonchus contortus* Rundolphi, *Marshallagia marshalli* (Ransom), *Nematodirus oiratianus* Rajevskaja, *Trichostrongylus axei* (Cobbold), *Bunostomum phlebotomum* (Railliet), *Oesophagostomum venulosus* (Rudolphi), *O. dentatum* (Rudolphi), *Chabertia ovina* (Raill.). Серед гельмінтів підрядів Rhabditata та Ascaridata ідентифіковано *Strongyloides papillosus* Wedl, *S. ransomi* Schwartz et Al. і *Ascaris suum* (Goeze).

Ю. Ю. Довгий¹, Л. І. Шендрик², Д. В. Фещенко¹, А. А. Бойко², Л. І. Фалы³

¹Житомирський національний агроекологічний університет

²Дніпропетровський державний аграрний університет

³Дніпропетровський національний університет ім. Олесь Гончара

НЕМАТОДЫ ДИКИХ КОПИТНЫХ УКРАИНЫ

На территории Украины у диких копытных (в частности у косуль и кабанов) зарегистрированы нематоды, которые принадлежат к подотрядам Strongylata, Rhabditata и Ascaridata. Среди видов подотряда Strongylata определены *Globocephalus sp.*, *Dictyocaulus viviparus* (Bloch), *D. eckerti* Skrjabin, *Muellerius sp.*, *Cystocaulus sp.*, *Protostrongylus sp.*, *Haemonchus contortus* Rundolphi, *Marshallagia marshalli* (Ransom), *Nematodirus oiratianus* Rajevskaja, *Trichostrongylus axei* (Cobbold), *Bunostomum phlebotomum* (Railliet), *Oesophagostomum venulosus* (Rudolphi), *O. dentatum* (Rudolphi), *Chabertia ovina* (Raill.). Среди гельминтов подотрядов Rhabditata и Ascaridata идентифицированы *Strongyloides papillosus* Wedl, *S. ransomi* Schwartz et Al. и *Ascaris suum* (Goeze).

Y. Dovgyi¹, L. Shendrik², D. Feschenko¹, O. Boyko², L. Faly³

¹Zhitomir National Agroecological University

²Dnipropetrovsk State Agrarian University

³Oles Honchar Dnipropetrovsk National University

EELWORMS IN WILD HOOFED MAMMALS OF UKRAINE

Strongylata, Rhabditata and Ascaridata eelworms were found in wild hoofs (roe deers and wild boars) in Ukraine. Strongylata are presented by *Globocephalus sp.*, *Dictyocaulus viviparus* (Bloch), *D. eckerti* Skrjabin, *Muellerius sp.*, *Cystocaulus sp.*, *Protostrongylus sp.*, *Haemonchus contortus* Rundolphi, *Marshallagia marshalli* (Ransom), *Nematodirus oiratianus* Rajevskaja, *Trichostrongylus axei* (Cobbold), *Bunostomum phlebotomum* (Railliet), *Oesophagostomum venulosus* (Rudolphi), *O. dentatum* (Rudolphi) and *Chabertia ovina* (Raill.). The helminths *Strongyloides papillosus* Wedl, *S. ransomi* Schwartz et Al. and *Ascaris suum* (Goeze) were identified for Rhabditata and Ascaridata.

Вступ

З'ясування екологічних особливостей розвитку гельмінтів у природних біоценозах – важливий аспект у вирішенні питань зниження рівня інвазованості паразитами поголів'я сільськогосподарських тварин [8; 9]. У дикій фауні спалахи гельмінтозів із випадками численної смертності реєструються рідко [1; 2; 5]. Для організації науково обгрунтованої боротьби з гельмінтозами необхідне вивчення особливостей біології збудників, зонального розповсюдження їх угруповань. Це дозволить розробити нові програми інтегрованого контролю гельмінтів у зовнішньому середовищі [3]. Мета роботи – визначити видове різноманіття гельмінтів диких копитних на території України.

Матеріал і методи досліджень

Матеріал для дослідження – туші та екскременти диких копитних, зокрема косуль і кабанів, зібрані на території Полісся та степового Придніпров'я України. Роботу проводили у Державному підприємстві “Лісо-мисливське господарство «Дубенське»” (Рівненська область) і природному заповіднику «Дніпровсько-Орільський» (Дніпропетровська область). Під час досліджень аналізували дані експертиз працівників Державного підприємства “Лісо-мисливське господарство «Дубенське»” та Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена [7]. Дослідження тривали протягом 2007–2010 рр. Для підтвердження діагнозу використовували методи зажиттєвої та посмертної діагностики (загальноприйняті у паразитології методи копроскопічних досліджень і повний гельмінтологічний розтин за К. І. Скрябіним відповідно) [6].

Результати та їх обговорення

На території Державного підприємства “Лісо-мисливське господарство «Дубенське»” у досліджених тушах кабанів виявлено зміни, характерні для гострої фази аскарозу (збудник – *Ascaris suum* (Goeze), рис. 1): повнокровна печінка з білими плямами (ділянки білих плям досягали діаметра 1,5–2,0 см), темно-червоні легені з одиночними ділянками катарального запалення. При цьому інтенсивність інвазії тонкого кишечника дорослими формами аскарид була незначною (1–2 екз./особину).

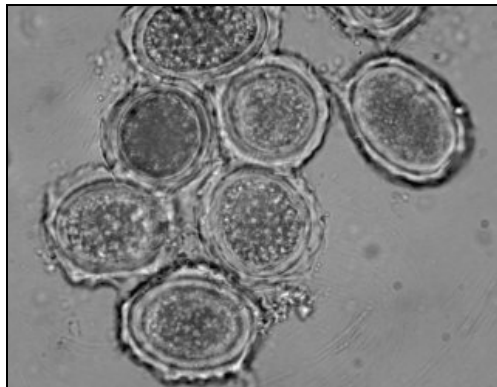

Рис. 1. Яйця *Ascaris suum* (Goeze), виділені з матки статевозрілої аскариди

У товстому кишечнику кабанів знайдено патологічні ознаки, характерні для езофагостомозу (збудник *Oesophagostomum dentatum* (Rudolphi): слизова оболонка геморагічно запалена, місцями вкрита білуватими вузликами, розміром із рисове зерно. У поодиноких випадках за посмертної діагностики встановлено асоційовану інвазію: аскароз і езофагостомоз.

За даними лабораторних копрологічних експертиз Державного підприємства “Лісо-мисливське господарство «Дубенське»” гельмінтофауна диких кабанів, зокрема класу Nematoda, представлена збудниками з родин Ascaridae, Trichonematidae, Metastrongylidae [4]. На території природного заповідника «Дніпровсько-Орільський» зібрано екскреції косуль і кабанів. У фекаліях косуль ідентифіковано личинок легеневих нематод *Dictyocaulus sp.*, *Muellerius sp.*, *Cystocaulus sp.*, *Protostrongylus sp.* (рис. 2), личинок і вільноіснуючих статевозрілих гельмінтів травного каналу виду *Strongyloides papillosus* Wedl (рис. 3).

Рис. 2. Личинка протостронгілід

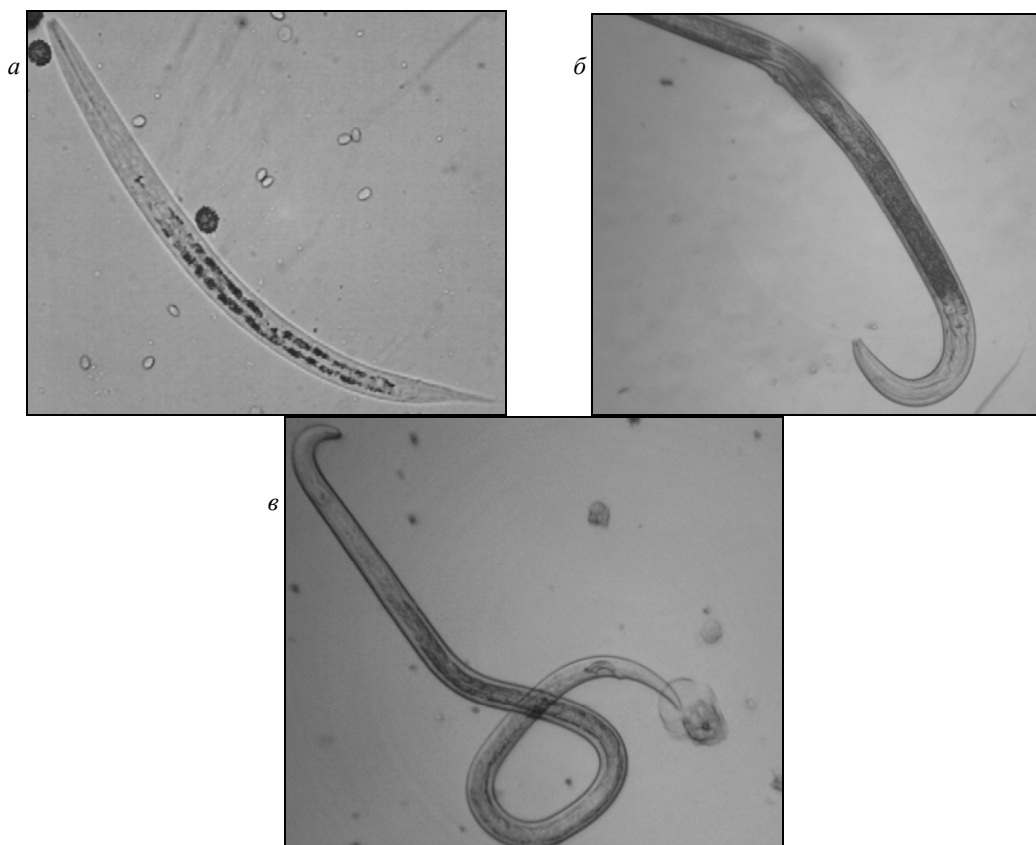

Рис. 3. *Strongyloides papillosus* Wedl:

a – рабдитоподібна личинка, *б* – вільноіснуюча самка, *в* – вільноіснуючий самець

При дослідженні екскрементів диких кабанів (територія природного заповідника «Дніпровсько-Орільський») виявлено яйця стронгілат (рис. 4) та вільноіснуючі форми *S. ransomi* Scwartz et Al.

Рис. 4. Яйце стронгілат

Методом культивування личинок нематод в угрупованні стронгілат кабанів виявлено *Globocephalus sp.* та *Oesophagostomum sp.* (рис. 5).

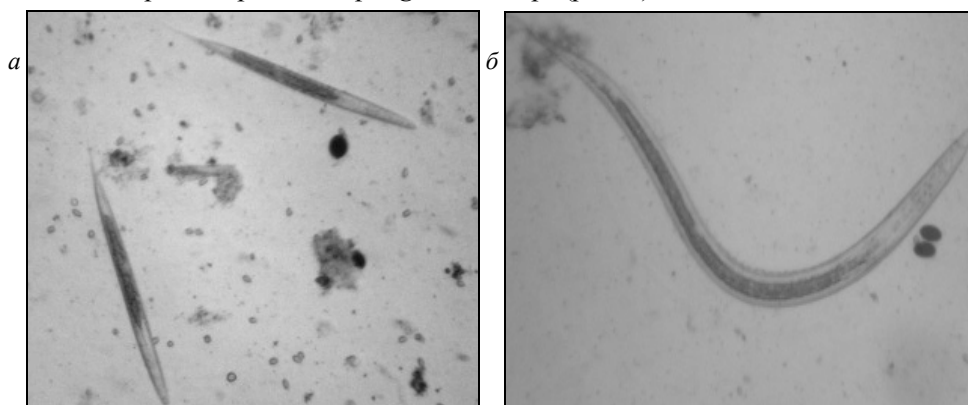

Рис. 5. Личинки стронгілат кабанів:

a – личинки *Globocephalus sp.*, *б* – личинка *Oesophagostomum sp.*

Серед виявлених видів гельмінтів у косуль домінували личинки легеневих нематод, зокрема *Dictyocaulus sp.* та *Muellerius sp.* Личинки *Protostrongylus sp.* траплялись у 66,7 % проб. І лише у 33,3 % випадків ідентифіковано вільноіснуючі стадії *Cystocaulus sp.* та *S. papillosus* Wedl. Серед нематод диких кабанів, як на території “Лісо-мисливське господарство «Дубенське»” (Рівненська область), так і природного заповідника «Дніпровсько-Орільський» (Дніпропетровська область) домінував *Oesophagostomum sp.*

Згідно з аналізом, виконаним працівниками інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена [7], на території 9 областей України (Вінницької, Житомирської, Київської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької, Черкаської, Чернігівської) визначено такі види нематод косуль: *Dictyocaulus viviparous* (Bloch), *D. eckerti* Skrjabin, *Haemonchus contortus* Rundolphi, *Marshallagia marshalli* (Ransom), *Nematodirus oiratianus* Rajevskaja, *Trichostrongylus axei* (Cobbold), *Bunostomum phlebotomum* (Railliet), *O. venulosus* (Rudolphi), *O. dentatum* (Rudolphi), *Chabertia ovina* (Raill.).

Висновки

Серед 18 видів нематод диких копитних України у кабанів ідентифіковано чотири види нематод травного каналу (*A. suum* (Goeze), *O. dentatum* (Rudolphi), *Strongyloides ransomi* Schwartz et Al., *Globocephalus* sp.) і один – дихальних шляхів (*Metastrongylus* sp.). У косуль із 19 видів нематод встановлено 5 видів гельмінтів дихальних шляхів (*D. viviparous* (Bloch), *D. eckerti* Skrjabin, *Muellerius* sp., *Cystocaulus* sp., *Protostrongylus* sp.) та 9 – травного каналу (*Haemonchus contortus* Rundolphi, *Marshallagia marshalli* (Ransom), *Nematodirus oiratianus* Rajevskaja, *Trichostrongylus axei* (Cobbold), *Bunostomum phlebotomum* (Railliet), *O. venulosus* (Rudolphi), *O. dentatum* (Rudolphi), *Chabertia ovina* (Raill.), *S. papillosus* Wedl).

Бібліографічні посилання

1. **Брагинский Л. П.** Экологическая экспертиза причин массовой гибели рыб / Л. П. Брагинский, О. Н. Давыдов. – К. : Ин-т зоологии НАН Украины, 1996. – 128 с.
2. **Давидов О. М.** Співвідношення понять шкідливості і користі паразитів: концептуальний підхід / О. М. Давидов, Л. Я. Куровська // Вісн. БДАУ. – Біла Церква, 2006. – Вип. 39. – С. 226–229.
3. **Давудов Д. М.** Легочные нематодозы овец в условиях северо-восточного Кавказа (экология возбудителей, эпизоотология, профилактика): Автореф. дис. ... д-ра биол. наук: 03.00.19 Паразитология. – М., 2008. – 39 с.
4. **Довгій Ю. Ю.** Діагностика та заходи боротьби з нематодозами свиней в Центральному Поліссі України / Ю. Ю. Довгій, Д. В. Фещенко, В. М. Янович. – Житомир : Вид. центр НУБіП України, 2009. – 29 с.
5. **Епідеміологія** з основами медичної паразитології. – К. : Здоров'я, 2001. – 632 с.
6. **Секретарюк К. В.** Гельмінтологічні дослідження тварин і навколишнього середовища у ветеринарній медицині / К. В. Секретарюк, О. А. Сварчевський, Р. І. Тафійчук. – Львів : Сполом, 2005. – 110 с.
7. **Харченко В. А.** Сообщество паразитов косули европейской (*Capreolus capreolus*) в Украине / В. А. Харченко, Т. А. Кузьмина, А. М. Малега // Паразити і паразитози: сучасність та ризики. Матер. XIV конф. Укр. наук. т-ва паразитологів. – Ужгород : УжНУ, 2009. – С. 115.
8. **Parasitology** in focus. Facts and trends / Ed. H. Mehlhorn. – Berlin, Heidelberg, N. Y., London, Paris, Tokyo : Springer Verlag, 1988. – 924 p.
9. **Whitlock J. H.** Diagnosis of veterinary parasitism. – Philadelphia : Lea & Febiger, 1960. – 236 p.

Надійшла до редакції 04.08.2011